

Education and Culture

Leonardo da Vinci

Beskrivelse av kunnskapsverkstedet som modell i etter- og videreutdanning for sosialarbeidere i barnevernet

Ved Inger Helen Erstad

Introduksjon

Prosjektet ”*Stories enhancing Skills*” er et pilotprosjekt innenfor Leonardo da Vinci programmet. Her skal kunnskapsverkstedet introduseres i Norden, Spania og Estland/Baltikum som en modell innen etter og videreutdanning for sosialarbeidere i barnevernet. Modellen bygger på metodisk kunnskap utviklet i en norsk dr. avhandling (Erstad 2005).

Hva er kunnskapsverksted

Kunnskapsverkstedet (Erstad 2005) er i sin grunnform et møtested mellom praksis og teori, hvor praktikere og veileder/forsker i fellesskap arbeider med systematisk kunnskaputvikling og forståelse av praksis. Praktikerne formidler sin erfaringsbaserte kunnskap gjennom fortellinger om konkrete situasjoner. Fortellingen blir så gjenstand for systematisk undersøkelse og dialogisk refleksjon. Dette er en prosess for fortelling og omformende gjenfortelling som veksler mellom det muntlig og det skriftlige, mellom det konkrete og det teoretiske. Fortellingens temaer belyses fra ulike vinkler, med bidrag fra etikk, filosofi, kunst – og fagteori. Slik blir erfaringene en kilde til dypere innsikt og forståelse.

Kunnskapsverkstedet som etter- og videreutdanning

Utdanningen omfatter seks samlinger over en periode på ett år. Her møtes deltakere og veileder til felles dialog. I mellomperiodene bearbeides erfaringsmateriale og fortellinger. Her inngår både basislitteratur og egendefinert litteratur som knytter an til fortellingens tema.

Gjennom den dialogiske prosess blir særlig dilemma gjenstand for systematisk refleksjon:

- Fortelling og gjenfortelling
- Konkret refleksjon
- Teoretisk refleksjon

Dette er både en trinnvis og sirkulær prosess for å utdype fortellingens temaer. Når formålet er utvikling og læring, er det vesentlig at deltakerne arbeider med skriftlige refleksjoner. I utdanningen skal dette føre fram til et essay i en personlig form. Essayet skal belyse og drøfte sentrale tema i fortellingen, også gjennom teoretiske refleksjoner.

Education and Culture

Leonardo da Vinci

Hvorfor kunnskapsverksted?

I utøvelsen av profesjonelt sosialt arbeid inngår både teoretisk og praktisk, erfaringsbasert kunnskap. Sosialarbeideren må utvikle dømmekraft og bruke skjønn for å møte hverdagens omskiftelige situasjoner (Erstad 2005). Den praktiske kunnskap viser seg i form av dømmekraft i konkrete situasjoner hvor vi selv skaper helheter for forståelse, basert på en rekke tidligere erfaringer fra lignende situasjoner (Janik 1996). Dømmekraften eller evnen til å gjøre viktige distinksjoner er kunnskapens form.

Gjennom den praktiske kunnskap utvikles evnen til å bedømme det særegne i situasjoner som er likeartede, men ikke identiske og å se likheter i det som tilsynelatende er ulikt. Det er således situasjonen, i motsetning til den teoretiske kunnskapens fakta, som er den betydningsbærende enhet for forståelse. Slik blir erfaringer og praksistradisjoner i seg selv en kilde til kunnskap, men disse kunnskapskildene må granskes systematisk gjennom kritisk refleksjon. Da kan kunnskapen formidles i sin egen form, gjennom fortellinger som gir rom for nyanser og variasjon. Det er slike former for kompetanse og klokskap som er kunnskapsverkstedets anliggende.

Kunnskapsverksted som sted for refleksjon

Fortellingen har gjennom alle tider og i ulike kulturer vært en kilde til kunnskap og forståelse. Nergård (2000) diskuterer den muntlige fortelling som lagringsplass for kunnskap og som beredskap i sosial praksis.

I kunnskapsverkstedet (Erstad 2006/07) utlegger sosialarbeiderne sine erfaringer i form av fortellinger. Dette krever tid, ro og aktiv lytting fra både veileder og de andre deltakerne. Etter fortellingen er det ofte behov for å stille oppklarende spørsmål. Veileder har et særlig ansvar for å stille spørsmål som både kan utvide perspektivet og fordype refleksjonene. Når sosialarbeideren forteller sin historie, fordres det oppmerksomhet for å lete etter hvilke spørsmål, spenninger eller dilemma som formidles. Her fryser og fastholder man en avgjørende situasjon i fortellingen.

Hva slags bedømming ble gjort i slike avgjørende situasjoner? Hva var det sosialarbeideren så og forsto og hvordan viste dette seg i handling? Hva sa eller gjorde sosialarbeideren helt konkret? Her er det ofte behov for å vende tilbake flere ganger for tilstrekkelig utdyping.

Dette leder til en klargjøring av hvordan situasjonen ble innrammet. Hva var i forgrunnen, hva kan vi ane i bakgrunnen og hva kunne tenkes å være utenfor blikket? Ved å endre forgrunn og bakgrunn framkommer mangetydigheten i situasjon, hvilket leder oss fram til flere fortolkningsmuligheter.

Education and Culture

Leonardo da Vinci

Senere kan vi spørre hva som framtrer som viktige fortolkninger og som leder oss videre i forståelsen. Hvilke verdier og interesser er det som står på spill i fortellingene? Hvilke verdier er praksistradisjonene forankret i? Hva slags faglig teori og forståelse er sosialarbeiderens bedømmning forankret i? Hvordan er kunnskap og makt sammenvevd? Hvordan utspiller makten seg i relasjonene? Hvordan innvirker strukturelle rammebetingelser og hvordan kommer ulike verdier og interesser til syne?

Gjennom utforskning av mange ulike situasjoner og sosialarbeidernes bearbeiding av egne erfaringer, vil det vokse fram et mangfold, også av kontrasterende fortellinger. Dette mangfoldet kan skjerpe blikket for den form for når - kunnskap som må ligge til grunn for å utøve dømmekraft. Da kan man få fram hvordan de tilsynelatende like situasjoner likevel kan romme forskjeller. Her kan man diskutere hvordan også det kyndige blikk hele tiden må være åpent og søkende for ikke å tendere mot et dødt blikk.

Arbeidet med å løfte fram den praktiske kunnskap, kan dels beskrives som veien inn for å avdekke de implisitte eller grunnleggende prinsipper. Den innsikt vi har fått gjennom refleksjon kan brukes til å forme og omforme eksempler eller fortellinger som er mer eller mindre anvisende i formen. Dette er veien ut til det eksemplifiserende.

Mange kilder til innsikt

Josefson (1991) er en av de profesjonsforskerne som på en grunnleggende måte diskuterer hvordan kunst og litteratur representerer kilder til menneskelig innsikt, også i profesjonell sammenheng. Her bruker hun innsikt fra Aristoteles poetikk og viser gjennom en rekke eksempler hvordan skjønnlitteratur og dikt evner å fange og løfte fram det allmenngyldige i det unike. Skjønnlitteratur og andre kunstneriske kilder kan stimulere evnen til undring og lydhørhet, til innlevelse i forhold som er annerledes og til medfølelse.

Med referanse til Nussbaum (1990) tar Josefson til orde for at kunstnerens blikk for det unike, representerer et forbilde for å utvikle et godt skjønn også i andre sammenhenger. Samtidig understreker Josefson at den profesjonelle også trenger næring fra teoretisk kunnskap for å utvikle kyndighet. Dette viser til betydningen av å knytte forbindelseslinjer mellom kunstneriske kilder, erfaringer fra det levde liv og det fagspesifikke.

I kunnskapsverkstedets systematiske utforskning er det en utfordring å stimulere til undring. I beretninger fra praksis kan det tenkes at bekreftelsen på sosialarbeiderens bedømmning er innbygget i måten historien fortelles på, noe som bidrar til å *lukke til* forståelsen. Ved aktivt å bruke skjønnlitteratur som tar opp menneskelige grunntema i andre (dramatiske) former, kan man søke å *åpne opp* for refleksjon og analogier. Her kan både skjønnlitteratur, dikt, eventyr og gamle visdomskilder gi verdifulle bidrag.

Plan for gjennomføring av kunnskapsverkstedet

1. Samling Introduksjon Forventnings- avklaring Regler/kontrakt Fortellinger og refleksjoner Avslutning - evaluering	Mellom- arbeid Arbeid med fortellinger og litteratur	2. Samling Introduksjon Skriftlige fortellinger refleksjoner Fortellinger og refleksjoner Avslutning - evaluering	Mellom- arbeid Arbeid med fortellinger litteratur	3. Samling Introduksjon Skriftlige fortellinger Nye refleksjoner Litteratur skriving Ukast essay Avslutning - evaluering	Mellom- arbeid Arbeid med fortellinger, essay og litteratur
4. Samling Introduksjon Tematiske refleksjoner Fortellinger analogier Essay /litteratur film Teorigrunnlag etikk Avslutning - evaluering	Mellom- arbeid Uforskning Essay litteratur kunst	5. Samling Introduksjon Tematiske refleksjoner Essay litteratur film Teorigrunnlag etikk Avslutning - evaluering	Mellom- arbeid Utforskning Essay litteratur kunst	6. Samling Introduksjon Tematiske refleksjoner Essay litteratur film Teorigrunnlag etikk Avslutning - evaluering	Etterarbeid

Relevant litteratur

Aristoteles *Etikk. Et hovedverk i Aristoteles filosofi, også kalt "Den Nikomakiske etikk"*. Oversatt og med innledning av Anfinn Stigen. Andre utgave 1996. Gyldendal.

Aristoteles *Poetica / Om diktetkunsten*. Norsk oversettelse fra gresk med innledning og anmerkninger av Sam. Ledsaak. Med et essay om å lese poetikken av Jostein Børtnes. Norsk utgave 1989. Dreyers Forlag A/S.

Bech-Karlsen, K. (2003) *Gode fagtekster. Essayskriving for nybegynnere*. Universitetsforlaget.

Erstad, I. H. (2005) *Erfaringskunnskap og fortellinger i barnevernet*. Dr. Polit. avhandling. Institutt for pedagogikk. Universitetet i Tromsø.

Erstad, I. H. (2006/07) Temahefte om praktisk kunnskap og refleksjon. Under utarbeidelse.

Janik, A. (1996) *Kunnskapsbegreppet i praktisk filosofi*. Brutus Östlings Bokförlag Symposion. Stockholm/Stehag.

Johannessen, K. S. (1984) *Kunst, språk og estetisk praksis*. Bergen: Universitetet i Bergen, Filosofisk Institutt.

Josefson, I. (1991) *Kunskapens former. Det reflekterede yrkeskunnandet*. Carlsons.

Molander, B. (1993) *Kunnskap i handling*. Göteborg: Bokförlaget Daidalos.

Nerheim, H. (1991) *Den etiske grunnerfaring. Fra regel forståelse til fortrolighetskunnskap*. Oslo: Universitetsforlaget.

Nergård, J. I. (2000) Tradisjon og fortelling i samisk medisin. I Altern, I. og Minde, G. T. (red) *Samisk folkemedisin i dagens Norge*. Skriftserie Nr. 9. Senter for samiske studier. Universitetet i Tromsø.

Nussbaum, M. C. (1990) *Love's Knowledge. Essays on Philosophy and Literature*. Oxford University Press.

Ryle, G. (1969) *The Concept of Mind*. Harmondsworth: Penguin.